

EN RÄDDANDE ÄNGEL I RÖDA STAN

en fiktiv historia

av

Stina Nilsson Bassell

En sommarkväll hos Familjen Engvall på Bråbogatan 33 i Röda Stan år 1922

Per A. Johansson, en av Teodor och Esters grannar, satt i fängelse. Teodor gjorde som alla andra grannar gjorde och tittade med förakt på fru Beda Johansson. Hon och barnen fick uppleva både sorg och våldsamhet av allas elaka blickar och hårda slag. Familjen Johansson hade fem barn och fru Beda slet som ett djur för att allt skulle gå ihop. Ester såg med mildhet på dem och stack till dem lite mat då och då. Hon gjorde det i hemlighet, hennes make skulle inte ha sett på det med blida ögon, för deras jämnåriga söners skull, Sune och Isak. De var så ofta de kunde med varandra, men Sune sade inget till sin far. Han var en klok pojke som skulle börja skolan efter sommaren, Matteusskolan, i samma klass som Isak, tänkte Ester och log. Du milde tid vad de leker bra ihop. Ja, nästan som om det vore klister på dem, skrattade hon för sig själv. Men kände i samma stund sorgen torna upp sig i bröstet för att hon tvingades till det där eländiga smusslandet.

Den bästa lösningen kom Ester på när hon skadat sin fot. Hon bad fru Beda om hjälp med att laga en middag med Teodors favoriter, vilket var grönsaker från trädgården som skulle ligga till grund för den köttbit som Beda hade inhandlat samma dag. Barnen var i trädgården och snidade en tennsoldat i trä till Teodor när Beda kokade och stekte på vedspisen. I kökssoffan satt Ester och gav vänliga men bestämda order.

”Så tycker han om att man skär i så små skivor som man bara kan”, sade Ester och ögonen blev till smala streck, som om hon därmed ville visa Beda hur små skivorna skulle vara.

Radion stod på bordet och Ester lyssnade på tystnaden som ibland avbröts av korta sändningar vilket gjorde att hon hoppade högt, samtidigt som hon uppmärksamt följde Bedas göromål. Den hade kostat hela trettiofem kronor, rös Ester till. Varför i hela fridens namn ska vi ha en radioapparat? Jo, Teodor ville alltid ha det nyaste och det bästa för att därigenom skryta lite när han ville visa upp sig. Jo, märkvärdig ville han vara, tänkte Ester, men samtidigt hade hon sett hur han lät det hela bero när han inte fick några stora ögon för sitt skryt. En märklig man var han, men hans hjärta var gott som guld, och hon visste i samma stund hur rätt hon hade. Fast det goda visade han bara hemma, suckade Ester.

”Kryddorna Beda. För jösses skull”, skrek hon till, men ångrade sig genast när hon såg hur Beda darrade till med handen.

Ester drog genast en historia för att Beda skulle lugna ner sig, och Ester kände svetten klibba sig som en våt trasa. Här krävs det lugn och tålmod, funderade Ester som tyckte om att vara lite av en människokännare. Det här med att tänka lite mer än nästippen råkade ana passar mig bra, tänkte hon och tittade ut på grannfrun som passerade i hög fart. Alltid lika bråttom att få fler kvinnor att rösta till nästa val, tänkte hon. Ester vände sig mot Beda som hon visste röstade i förra årets val. Visst visste Ester också vad hon ville, men ville gå lugnt fram så stackars Teodor fick sin tid. Nästa gång är tiden inne, tänkte hon i förvisning om att det då skulle gå alldeles utmärkt.

Hon tänkte tillbaka när de bodde på Plankgatan 10, då världskriget härjade som mest. Hon rös i sommarkvällen av känslan när hon hade Sune i magen. Samma år som kriget började, 1914, gick hon och oroades över hur allt skulle gå ihop. För det gick inte ihop, suckade hon när hon såg bilden av hur Teodor hade försökt hålla skenet uppe för grannarna.

Hon kom ihåg sin plan för att få Teodor villig att utföra de handlingar som hon visste bar honom emot.

”Allt ska gå lagligt och rätt tillväga”.

Hans ord klingade i öronen, och det var Esters första möte med hans envisa rättrådighet. Men med mycket lirkande och en hel del svett lyckades hon få honom att ta emot erbjudanden av matvarorna de så väl behövde. De måste ju tänka på den lilla i magen, hade hon sagt ett otal gånger i en mjuk ton. Inombords darrade hon av ilska, och irritationen låg som ett bälte i henne. Men hon grep ett stadigt tag om bältet och spände det hårt. Hon behöll lugnet, för snabbt hade hon förstått hur man inte gick tillväga med Teodor när man ville få honom dit man ville.

De flyttade in på Bråbogatan 33 lagom till det stora kriget äntligen var slut, men då föll spanska sjukan som en tung sten i en svart grop. Hon rös ännu en gång när hon mindes oron som kom stick i stäv. Jag brukar väl aldrig vara orolig, men då var jag det, tänkte hon och såg på Beda som hade börjar gnola till ångorna från spisen.

Beda log åt Esters godhet och lugnade ner sig när hon tänkte på deras nya vedspis som var hel och grann som denna. Inte som förra, med sprickor där det ibland kunde ryka in så att alla blev småhostiga. Nu var det ingen skillnad på folk och folk, tänkte Beda och sneglade på Ester. Fast med Ester hade det aldrig känts så, nej, men annat var det med Esters make. Han, trodde Beda, ville alltid visa vem som hade mer och vem som hade mindre av allting.

De var sju stycken hemma som skulle samsas i ett kök. Nu hade de ett kök, och ett stort rum. Beda gick aldrig förbi kakelugnen utan att röra vid den för att känna det jämna och kalla kaklet. Hon tårades var gång hon drog upp rovor, tack gode gud, sade hon alltid. Och Per, om han var hemmavid, frågade alltid om han ändå inte skulle hjälpa henne. Ibland fanns han plötsligt där vid hennes sida och drog upp rovorerna samtidigt som hans ögon levde ett himlaliv, tänkte hon och klumpen i magen växte sig ännu större.

Ett mörker i sommaren

När Teodor väl kom hem, trött och tung i sinnet, mötte han ett uppsluppet sällskap i stora rummet. Man skulle kunna tro att de skulle sitta uppställda som i givakt, men Esters goda humör hade gjort alla avslappnade. Nog hade fru Beda varit orolig hela dagen fram tills hon stod vid spisen. Då hade Esters sprudlande humör skingrat alla hennes orosmoln. Men Beda var tvungen att medge att när de hade satt sig i rummet och väntade med bordet färdigdukat, blev hon med ens orolig för vad Teodor Engvall nu skulle säga. Så många hårda ord och tvära blickar hon hade fått av honom sedan hennes man hamnat i fängelse. Han hade till och med skrivit ett brev till henne, som han inte ens överlämnade. Han hade bara lagt det otäcka och dystra brevet utanför hennes dörr. Vete gudarna när? För det var alltid som en svängdörr hemma, tänkte Beda, då alla barnen sprang än hit och än dit. I brevet stod det ordagrant att de inte ville ha brottslingar i sitt område. Så om nu fru Johansson kunde förstå det, och sälja huset, så det kom dit rekordligt folk, och det blev en rättvis och tillika lugn plats för alla, så skulle hon göra det enda rätta.

Hon kom ihåg varje stavelse, och hur tårarna hade bränt bakom ögonlocken. Inte visa, inte för barnen, så hade hon tänkt, och det hade varit som en kärra ved på ryggen. Åh, suckade hon, för det hon hade tvingats göra under en lång tid, ända sedan det fruktansvärda hände. Inte visa för barnen, hade hon sagt, för de får stå ut med mycket ändå,

tänkte Beda som såg framför sig hur Isak kommit hem med ett blåslaget ansikte. Han vägrade tala om varför. Men Beda visste, alldeles för mycket visste hon, och kunde också känna vad det var som var på tok. Och att det var något som var galet, suckade hon, det var alldeles säkert. Som amen i kyrkan, funderade hon och fortsatte tänka, men utan att veta hur hon skulle gå till väga för att råda bot.

Att vara stark och inte visa hur mycket hon längtade efter sin man, det var det hon var tvungen att göra för sina barn. Deras far hade, hon skakade på huvudet för vilken gång i ordningen visste hon inte för hon kunde inte tro det, hamnat bakom lås och bom. Inte Per, konstaterade hon, som var mån om alla och ställde upp för alla. Han som hjälpte till i alla väder, han som var världens snällaste och ärligaste man, snyftade hon till inom-bords. Det fanns något bitterljuvt i den tanken, tänkte hon och svalde den bittra smaken, för hon vacklade uti den. Precis som om en klack hade gått av på skon, funderade hon.

Men i samma stund som hon satte sig stelt bredvid Ester och alla barn i soffan samt i de två fåtöljerna, såg hon hur Ester log och klappade Beda på handen.

”Du ska inte vara orolig du. Teodor, Teodor är inte alls som han verkar vara. Jag vet nog jag.”

Sedan log hon ännu bredare och sade något roligt så att alla skrattade, även fru Beda.

I rummet stod en chiffonjé, en skänk och ett skrivbord med stol. På andra sidan stod en dambyrå, och bredvid glänste en ottoman i sitt gula tyg. Beda tänkte på vad mycket möbler här stod och kände skamset hur lite de själva ägde. Allting hade gått till det nybyggda parhuset som de bodde i, men tänkte hon, nu när vi hyrt ut övervåningen så ska vi nog få råd. I samma stund kom en våldsam insikt över henne som ett piskrapp. Per satt i fängelse, och hon skämdes över sina tankar, men snart ordnar det upp sig, lugnade hon sig. Då ska Per vara hemma och vi ska ha råd att se ut fina möbler, nickade hon till sig själv. Hon visste hur fel det var att mäta ett bättre liv i pengar, för även om hon fick allt guld i världen, och all textilindustri i Norrköping för den delen, tänkte hon, så skulle hon hellre vilja ha sin make hemma.

En kvinnas kluriga sinne

Ester såg hur Beda fingrade på kjoltyget och blicken som var fäst någonstans på golvtilljorna. Här måste jag vara ovanligt stark, tänkte hon och såg barnen som oroligt stod tätt tillsammans och inte heller vågade gå över tröskeln till rummet för att sätta sig och invänta Teodor Engvall. På något märkligt sätt hade hennes son, Sune, också stannat precis utanför rummet utan att våga gå in. Den osynliga väggen hade gjort dem stumma och alla var de på språng för att vända om och ta sig ut ur huset. Då steg Ester haltandes in och ropade:

”Åh, vi glömde servetterna. Kan du hämta dem fru Beda, ”och till barnen sade hon ”Snälla, kära hjärtanes. Kan ni hämta gafflar och knivar”?

Ester tittade med bedjande ögon så att alla sprack upp i ett leende och kvickt for ut till köket. Allt annat var framdukat, porslinet med rosorna utmed hela kanten och glasen som de hade fått i bröllopspresent. De hade fru Beda burit in så varsamt och försiktigt, och bordet var dukat för alla nio. Matservisen för tolv personer hade kostat arton kronor. Åh herregud, vad hon avskydde denna tanke på vad saker och ting kostade, och insåg att hon inte hade tänkt så innan hon blev fru Engvall.

När Teodor kom hörde de honom inte gå i ytterdörren. De satt alla i soffan och fåtöljerna i ett pärlande skratt av små toner. Det var bara Ester som var van vid ljudet och som

hade lyssnat koncentrerat mot hallen som hörde honom. Samtidigt låtsades hon vara med i samtalet och den uppsluppna stämningen när hon hastigt reste sig upp och gick sin make till mötes.

”Åh, Teodor vilken tur att grannfrun har hjälpt mig med middagen. Utan henne hade det inte blivit så mycket av den varan idag. Min fot värker så”.

Ester visade svullnaden och grimaserade, något hon inte brukade göra, men hon spelade nu på alla strängar. Plötsligt kramade hon om honom, vilket heller inte hörde till vanligheten, mån som hon var att alltid göra det rätta, det som inte skulle väcka hans irritation. Men den här gången tänkte hon bringa kaos i hans sinne. Samtidigt som hon fångade in honom i denna stela kram klev barnen fram och överräckte den handgjorda träsoldaten. Den var så fint gjord så Teodor häpnade. Med ben och armar samt ett utmärkt målat ansikte kunde man nästan se träsoldaten stå i givakt med sin allvarliga min. Teodor blev stum och undrade vem som berättat om hans nittionio tennsoldater, men visste svaret när han såg in i Sunes stolta ögon.

Teodor blev totalt förvirrad, en liten irritation steg upp som snabbt avtog och ersattes av någon slags vördnad för det han såg. Sune berättade artigt hur de hade gjort och de andra barnen nickade samstämmt. Då tvingade Teodor fram ett leende trots att de hade kommit innanför hans mur av kantig sten. Det hårda skalet hade därmed fått sig en törn och det var något som Teodor inte kunde förstå. Inte hur, och inte varför, bara att det var en märklig storm som drog över honom.

En fasad vittrar sönder

Han hade blivit totalt överrumplad, och alla känslorna hade spretat åt olika håll som en bläckfisks armar som hade mist kontrollen. Och någonstans i dimman hade han sett ett ansikte i soffan som inte skulle vara där. Han kämpade för att inte visa vad som kändes fel inför barnen. Men vad var det som var fel?

Snart satt han vid bordet och grytans dofter kittlade honom i näsan. Ljuvligt, hann han att tänka innan han fann sig med besticken i händerna. Varje tugga lyfte honom till höga höjder och alla tankar blev som bortblåsta. Det här, tänkte han, är det bästa jag vet. Gudomligt.

Han försvann in i aromernas värld och sköljde ned maten med vinet. Teodor märkte inte ens att hans glas blev påfyllt med jämna mellanrum, och ansiktet som inte skulle vara där hade så sakteligen försvunnit. Och var barnen hörde hemma brydde han sig inte längre om. Hans blick var på tallriken.

Teodor stackaren, var helt uppslukad av det hans kropp så väl behövde och Esters dåliga samvete pockade som en iller på uppmärksamhet. Efter den fattiga matlådan han hade haft med sig, tänkte Ester, så kunde det inte bli annat. Det hade varit ett smart drag av mig, tänkte hon när hon mindes hur hon hade planerat varje detalj noga så att vägen skulle gå dit hon så hjärtligen önskade.

Kära Teodor, tänkte Ester, han blev nog förvirrad av att höra fru Bedas röst i sitt eget hus, samtidigt som han nog var glad och lättad av att maten stod på bordet trots allt.

I morse hade han övervägt om han ändå skulle komma hem tidigare för att bistå sin hustru med maten. Men det hade blivit så in i norden mycket att göra så det fanns ingen tid. Suckandes hade han traskat hemåt och väntade inget stordåd i matväg. Hur mycket ordning han än ville ha det i sin omgivning visste han att Ester inte på något vis kunde tillfredställa det behovet just nu. Och hon visade alltid ödmjukt men bestämt åt vilket

håll det hela skulle gå, tänkte han med en liten irritation. Hur bar hon sig åt? Trött och grinig skulle han just gå in genom grinden då han hade mötts av att grannen Eriksson, möbelsnickaren som han inte ens visste förnamnet på, kom från Bråbogatan. En märklig man som definitivt inte hade pli på sin hustru. Hon hade delat ut sina små blad om kvinnlig rösträtt. Bah, sade Teodor för sig själv, nu hade de ju fått som de velat. Förra året fick de ju rösta, tänkte Teodor och hade fnyst till. Dumheter, som tack och lov inte var något för Ester inte. Vad ska det vara bra för? frågade sig Teodor innan han hade gått in på sin tomt. I sitt stilla sinne, som inte var så stilla, undrade han ändå lite oroligt om Ester trots allt velat rösta? Och om hon ändå hade gjort som hon behagade till slut? För han ville ju så hjärtligen behaga henne, och göra det rätta för henne. Men visst var det han som bestämde i huset? Han hade suckat, för han visste inte, men någonstans anade han att frågan hade fler svar än vad han kunde räkna ut.

Dit vägen bär

Ester hade omfamnat Teodor och lett honom till bords. Då hade alla andra tystnat, för på något underligt sätt hade barnen förstått allvaret. Barnen gav honom det de hade tillverkat och han försvann in i något glatt och uppsluppet innan han ens reagerade. Hoppet tändes i Ester om att de var på rätt väg.

De åt en utmärkt måltid och alla berättade saker, framförallt Ester. Barnen fick gå från bordet när de var klara, och Ester började fråga ut frun om hennes man. Ingen i området visste varför han satt i fängelse, inte egentligen. Det var bara Ester som hade fått det berättat av Beda. Så hon visste hon, och här skulle slipstenar dras, tänkte hon när hon sneglade på Teodor som bara såg maten framför sig.

När Teodor tog sin andra portion så passade Ester på. Hon hade lärt sig med åren att lirka och finurligt tråkla så det blev en hård och fast söm. Allt för att få saker och ting dit hon själv ville. Han trodde alltid att det var han som bestämde. Hon suckade över att behöva spela det spelet för att få den perfekta och ordningsamma Teodor dit hon ville. Det hon tyckte var det enda rätta.

Ester var medveten om att det inte alltid var det mest riktiga, men hon var driven av en glöd som brann av iver över att hon nog hade rätt. Och hon behövde det ibland för att stå ut med de gånger hon fick bita ihop och följa med den eviga strömmen. Teodors ström. Hade hon åstadkommit sin vilja med ilska och driven irritation så hade Teodors ilska blossat upp som en kraftig storm på havet. Det visste hon. Hon hade sett det flera gånger då hennes knän hade skakat och hon aldrig hade vetat vad han skulle ta sig till.

Ester tittade på sin guldring och med sitt finger snuddade hon vid den, och plötsligt gnistrade den till. Solen tittade in med sitt svaga leende och hon kände den dagens frukt lysa som det mognaste äpplet. Det var den 28 oktober 1911, dagen då hon blev fru Engvall. Tjugosju år var hon, och skulle ingå äktenskap med mannen som utstrålade sådan säkerhet och klarhet att lugnet hade spridit sig om en god framtid. Idag visste hon mer, tänkte hon, för han var en gåta som svängde än hit och än dit, likt en pendel. Gode Gud, gör så att han lyssnar på en kvinna i nöd, tänkte hon men visste att om Teodor väl hade bestämt sig för att vägra låta Beda komma till tals, så hade han stängt av sina öron. Hon kastade iväg en suck ner till ringen och sträckte på sig. Den kostade trots allt femton kronor, tänkte hon, och stramade upp sig.

Nu frågade hon lugnt fru Beda om varför hennes man satt i fängelse. Beda började trevande berätta efter att ha sneglat på Teodor som knappt hade hört frågan. Fullt upptagen av den goda maten log ögonen på honom i ett brett leende. Ester tog inte sina

ögon från Beda, utan öppnade sitt ansikte och försökte se så lugn och stark ut som möjligt. Trots att kroppen skakade ville hon ge sken av ett hoppets tecken. Utan att lägga handen på Bedas händer, som oroligt vred sig i hennes knä, försökte hon ge all den värme som de haft under dagen då sensommarvärmen hade glittrat med sitt sista suckande ansikte. Om hon hade gjort det, lagt handen på Bedas, kunde hon göra fru Beda rädd och samtidigt Teodor uppmärksam på att det var något märkligt på gång. Ester talade därför lugnt, och till slut svarade Beda med en lika mjuk stämma utan gråt och utan rädsla.

Beda blev själv förvånad, nästan så att hon började fnittra. Men det var det inte tal om nu inte, tänkte hon och höll blicken stadig på Ester.

Plötsligt stannade Teodor upp i sitt ätande. Gaffeln stannade en bit från munnen, men utan att gapa. Och om det visste Ester, att han avskydde när man inte tuggade med stängd mun, så fru Beda fick prata fritt med de små frågorna från Ester som öppnade Bedas hjärta. Att hon inte heller grät eller beklagade sig längre gjorde att orden landade på Teodor i en mjuk och behaglig vindpust. Även om han försökte vifta bort dem som små flugor.

Som en duva

Beda blev plötsligt nervös igen, men Ester lade sina lugna ögon på hennes flackande blick och spred ett lugn som fick Beda att fortsätta.

”Det hela”, berättade Beda, ”hade gått så snabbt och innan Per förstod något så satt han inom lås och bom. Ett vittne hade sett Per stjåla damens väska, och de hittade den sedan i hans vagn”, förklarade Beda snabbt innan gråten skulle ta över hennes sinne.

Ester hade noga förklarat för henne hur hon skulle göra för att få Teodor att lyssna. Men än så länge, suckade Beda, hade han inte yttrat ett ord. Men jag får inte ge upp, tänkte hon och tog ett stadigt tag i bordskanten.

”Vittnets namn var herr von Swartz, och han var en fint klädd herre. Så konstapeln vid vagnen hade genast sträckt upp sig och lystrat till”, inga onödiga ord, tänkte Beda, var det inte så Ester hade sagt?

Ester nickade vänligt mot Beda för att säga att hon skötte sig bra, men ingen uppmärksamhet från Teodor än, tänkte hon och sneglade på honom som grymtade till som för att överrösta Beda, och Ester blev med ens ilska. Att han inte kan bemöda sig med att lyssna på den här kvinnan, tänkte hon och fnös till.

”Vittnet, herr von Swartz, hade gått förbi konstapeln och Per, böjt sig in under kuskbocken, och där hade väskan legat”, berättade frun, och då kom Teodor på vad det var som hade stört honom mitt i en tugga.

Det var, tänkte Teodor, en man i fängelset som han hade tyckt särdeles illa om som kallade sig så. Han frågade Beda rakt ut hur mannen hade sett ut. Ester gapade då hon äntligen fick en reaktion. Hon hade väntat sig något helt annat, om det överhuvudtaget skulle komma något från hans mun.

Irritationen från Teodor som hon snarare hade väntat på, hade uteblivit, och istället kom en bestämd fråga? Ester skakade på huvudet, hon kommer aldrig begripa sig på sin rättrådiga make, tänkte hon.

”Mannen hade ett ärr på kinden, och små stickande ögon”, Beda berättade ivrigt och vände sig för första gången mot Teodor i en slags hoppfullhet.

Just så sade hon, funderade Teodor, att mannen hade haft små stickande ögon, och det var precis vad Teodor själv hade känt med den man som han hade stött på inom

murarna. Ögon som man inte ville ha i ryggen. Alla hade vetat om det, fånge som vakt, "Ha honom inte bakom dig", "Honom vet man aldrig var man har", hade de sagt. "Han sprider ut lögnen om andra och sig själv", och "Han vill alltid ha bråk". Med en svart till grå mun hade han spottat efter en, som om han på så sätt kunde skada, och på något märkligt sätt högg det alltid till i ryggen.

Teodor förstod med ens att Per A. Johansson var oskyldig. Han nickade åt fru Beda och förklarade förläget att han visste hur det hela kan ha gått till. Och han lovade Beda att han skulle ta upp saken med fängelsedirektören, vilken han stod på god fot med. Det berättade han stolt för Beda, men rodnaden i ansiktet slutade visst aldrig att genera honom och det grämde honom att hans försök att stå över det skamsna inte var i hans makt.

Han hade tänkt, och han hade trott

Per A. Johansson hette kusken som hade betalat 1 900 kronor i en första inbetalning för det större parhuset på Tulegatan. Det var tankar som hade rört sig i Teodors hjärna innan fru Beda berättade händelsen. Teodor hade slagit dövörat till när han hade hört fruns upprörda stämma. Ester hade då försiktigt och diskret lagt handen på Bedas bords-sida, som för att säga "ingen upprördhet". Nog hade han sett det och hade inte kunnat låta bli att grymta till. Men Teodor hade tänkt att inte något skulle förstöra den förträffliga rätten som han älskade, och slog både dövörat och dövögonen till.

Hur hade de råd, hade han tänkt? Han var ju bara en kusk? Det är klart att han har haft skumma affärer för att köpa det huset. Stulit och sålt. Jovars, det kan man ju se på dem. Och så många barn, hade Teodor tänkt, det har bara folk som inte tänker och planerar, slog han fast. Annat var det med Fru Ester Melchersson, som också bodde i ett stort parhus. Hon var en rekordlig dam, med ärligheten lysande i ögonen. Eller ta inkasserare Vilhelm Winell som bodde i ett likadant hus som hans, som var rätt och redig, det kunde man se på långt håll. Sedan har vi skomakaren John E. Carlsson, och hans fru som var baderska. Han var en tyst person som höll sig på lagom avstånd, skönt tänkte han, men hans fru pladdrade alltid på om allt och alla. Och arbetade gjorde hon också, hade Teodor fnyst inombords.

Kvarnarbetare Emil Herau, hade han fortsatt tänka när hade hört Beda berätta för att inte lyssna till denna lögnerska. Han, kvarnarbetaren, hade ordning och reda på sin tomt, trots att de hade fem barn också precis som...

Teodors irritation hade blossat upp när han tänkte på den starka motviljan för det liv de alltid förde på Per A. Johanssons tomt. Grosshandlare Eric Ericsson, hade han skyndat sig att tänka innan han hade gjort något drastiskt åt "hon som satt och pladdrade lögnen" mitt över bordet. Det var väl tur att vi hade lite finare grannar som kunde ge lite stänk av glitter i det som hade blivit så solkigt tack vare den där kusken och hans familj. Höns hade de också, tänkte Teodor surt, dessa smutsiga varelser som drog till sig råttor.

Han hade ett otal gånger under middagen tagit upp sitt fickur, som hade kostat hela fem kronor, tänkte han stolt, allt för att slippa tänka på brottslingen han hade mitt över bordet. Han hade nästan rest sig upp och slängt ut henne med fötterna före, så ilska blev han, men hejdade sig när vinglasen hade blivit påfyllt och han hade tvingat tankarna till den propert klädda vävmästaren Fritz Nilsson som bodde i ett av de mindre parhusen. En skrattande och gestikulerande man som var för mycket, suckade Teodor innan han hade dragits in i konversationen med en sådan plötslighet att hela kroppen lyssnade till "kvinnan mitt över bordet".

”Du som står på god fot med fängelsedirektören sedan den gången du hittade hans plånbok”, skyndade sig Ester att säga och klappade honom på armen i vetskap om att hon gjorde mycket mer än så.

Äntligen hade han lyssnat och kommit med den märkligaste synpunkten av dem alla. Det här hade hon inte trott. Hon hade bara velat att han skulle lyssna och förstå att familjen Johansson inte var ett monster för något Per hade gjort, eller inte gjort. Och en stor tveksamhet hade smugit sig på Ester i långsam takt likt en dimma. Ända sedan hon hörde talas om att fru Bedas make var en brottsling hade hon känt att något var fel. Definitivt fel. Per hade alltid känts som en rekordlig man som offrade allt för att vara till lags, tänkte Ester som såg sig som en människokännare. Så här var det något kött som var bränt. Och det luktade väldigt illa.

Ord som letat sig fram

”Per hade gått ner från kuskbocken för att hjälpa damen ned från vagnen”, log Beda försiktigt när hon hade fått Teodors uppmärksamhet, ”alltid lika snäll. Han hade tittat efter damen från droskan och tänkt på sin enklare fru, med stor kärlek”, lade hon till och blev blossande röd och fnittrade till, ”Tack och lov”, skyndade hon sig att säga, ”Damen hade inte bemödat honom med en blick när han hade hjälpt henne ned. Inte ens ett tack.” Sekunderna efteråt hände allt så plötsligt, fortsatta Beda att berätta med sina blå ögon fästa på Teodors bruna ögon som hade manat på henne att berätta varje detalj. Damen hade plötsligt skrikit till att hon var bestulen på sin handväska. Och återigen lyssnade Teodor noga när Beda ännu en gång beskrev mannen som hade sett kusken stjåla damens handväska.

”Mannen hade stegat fram till droskan och kuskbocken. Där hade han letat under sätet. Och där var den.”, Beda for ut med armarna i ett frågetecken, ”väskan.”

Beda verkade se allt framför sig, men blev inte klokare ändå. Hur hade den kommit dit? Polisen hade redan befunnit sig på sin patrull invid händelsen och var snabbt på plats för att häkta kusken.

Damen hade skrikit att hon nog såg att kusken var en tjuv. Förvirrat hade Per tappat talförmågan, men mannen som hette herr von Swartz hade vitt och brett beskrivit händelsen för konstapeln.

”Mannen hade ett fult ärr på högra sidan i ansiktet, och hette herr von Swartz”, sade Beda tydligt och klart för andra gången.

Det var det namnet som Teodor hört så många gånger i fängelset slog han fast och drämde näven i bordet. Mannen som bara lurades på pin kiv, och sällan hamnade i fängelse. Hans rätta namn var Lennart Svensson och en gång hade Teodor hamnat öga mot öga med mannen som plötsligt hade stått där och väggarna hade krympt innanför murarna. Och aldrig att han glömmer det utseendet och den blicken. Han rös till och nickade ivrigt till Beda att fortsätta.

”Och nu kom ännu en kvinna fram, propert klädd, och sade sig ha blivit bestulen på sin väska, och min man åkte i fängelse, för något han inte hade gjort.”, snyftade Beda, ”Och vittnet, mannen som hade varit så stiligt klädd, hade bara promenerat iväg.” Teodor förstod att kvinnan var den kumpan som det ryktades om i fängelset att mannen alltid arbetade med. Hon som aldrig åkte fast, hon som alltid verkade gå upp i rök, tänkte han.

”Lugn, bara lugn fru Beda. Låt mig ta hand om det och jag ska förklara för fängelsedirektören”, sade han och visste att fängelsedirektören skulle lyssna till vad Teodor hade att säga.

Vid bordet hade livet plötsligt sett ljusare ut för både Beda och Ester, som nu kunde hjälpa varandra utan att fara med lögnen för Teodor. Rovor kunde dras upp och de såg fram mot en rättvisa för Per A. Johansson som de först inte trodde hade funnits. Och för Teodor infann sig en klarsynthet att "sanningen inte alltid behöver vara som det ser ut" och "han räddade en granne undan orättvisa".

Teodor Engvall smakade på ordet "överkonstapel" som fängelsedirektören hade nämnt, och visste att det bådade gott att visa sina framfötter trots att han redan hade blivit tillfrågad. Han ville bita i det goda äpplet och känna dess sötma ringla ner som honung i strupen. Han visste att en tjänst var ledig i Linköping, visserligen på fem år, men en bostad var tillgänglig och med Bedas tacksamhet såg han nu framtiden utstakad. Han log mot Ester som ännu ej visste något och förläget tittade han bort innan hennes ögon mötte hans.

En dörr på glänt

Ester Engvall såg hur lyckan spred sig i Bedas kropp, och själv hade tårarna trängt ut ur ögonen. Motvilligt och med en snabb hand torkade hon snabbt bort dem innan hon såg på Teodor som log mot henne. Snabbt tittade han ut genom fönstret mot barnen i trädgården och hennes försök att fånga hans blick var förgäves.

"Ja, våra pojkar leker bra ihop", log Teodor plötsligt, "det är en bra pojke, er Isak", och det var ord som Ester aldrig hade hört honom säga.

Ester tog tag i Bedas händer som hade slutat vrida sig och istället var ihopflätade som i bön. Hon tackade nog Gud, tänkte Ester som visste att Bedas tro var med henne som luften Beda andades i.

Ester suckade över sin lilla hemlighet som hon absolut inte ville yppa till någon. Allra minst till sin make, för där var Esters icketroende en inte så populär åsikt. Och absolut inte för en kvinna. För honom, som man, var hans tro en naturlig del som han egentligen allt som oftast viftade bort om han fick någon religiös fråga. När ingen såg på förstås, tänkte Ester som tvingades hålla inne med en suck. Den viftningen undan från självkänedom var som en stark vind, vilket gjorde att vem som helst skulle tappa balansen. Men inte han inte. Han vek inte en tum med sin raka hållning. Ester log för sig själv och mot Beda när den lilla solstrimman letade sig in i rummet och lyste upp Bedas knäppta händer. Teodor tittade återigen ut i trädgården i en drömsk blick. De såg framtiden som en ljus och klar stjärna som talade ett tydligt språk till dem att "allt skulle ordna sig".

Tänk att ha det så mycket större, tänkte Ester som kände sig lättare än på länge. Och en egen tomt där vi kan odla våra grödor. Ha veden i källaren och toalett inomhus, en torvmullklosett, sade hon alltid, men då hade Teodor alltid lagt till "av Örebro klosett-fabrik typ 2 F med avlopp för urin" med en högdragen klang av predikan i hans röst. Då hade Ester suckat åt dessa högfärdiga manér som för henne blott var en befrielse för att slippa springa på utedass som på Plankgatan 10. När Ester minns gatan rös hon till. Där var det så litet och svårt att hålla rent för allt var så slitet. Här glänser det om varje detalj och luktar nytt. Tänk, två våningar, och Ester höll om sig själv i en glädjefull gest. Hon var tacksam att allt skulle ordna sig och att en dag de även skulle ta ett rum på övervåningen i besittning. Nu sov de i rummet och sonen i köket. En ny och bra kakelugn i rummet och en vedspis som gick som rinnande vatten i köket. Allt var skinande nytt och tårarna kom sakta för att blanda sig med hoppet som kvällen hade fört med sig.

"I morgon är det vi som, eller du Beda", Ester sade det i en vädjande ton med knäppta händer så Beda skrattade till, "går till Kindgren & Wiren bageri på Smålandsgatan och köper oss något riktigt gott. Det är vi värda", och så blinkade hon till Beda som fortfarande

de skrattade.

Nu blev Ester smittad av hennes ljusa skratt som kom som i etapper. Även Teodor rycktes med i denna glädjens hänryckning som från begynnelsen varit ett mer hysteriskt skratt, det var Bedas tvungen att medge. Som fågelungar gapade deras barn som hade kommit in i rummet, men kunde inte annat än att skratta med. Befrielsens stund hade kommit till Bråbogatan 33 i Röda Stan år 1922.

– SLUT –

***Tack till:** Norrköpings stadsbibliotek Anders Åklint, Norrköpings stadsarkiv Elisabeth Calderon och Björn Wahrby, Landsarkivet i Vadstena, Norrköpings stadsmuseum Sofia Hammarqvist. Samt ett tack till familjen Engvalls dokument som så prydligt ligger i en hög, färdig att ses av andras ögon, och innehåller en sådan skatt att jag genast fick texten framför mig.*